

MISCELLANEA ARCHAEOLOGICA

ZA PROFESOREM JAROSLAVEM LUDVÍKOVSKÝM

Mám-li psát o tom, že profesor PhDr. Jaroslav Ludvíkovský, nositel Řádu práce, již není mezi námi, mám-li se v rozsahu určeném zvyklostmi našeho Sborníku zamýšlet nad životním dílem tohoto velkého vědce, jednoho z nejpřednějších českých klasických filologů a medievistů, tohoto vzácně laskavého a moudrého člověka, ochotného za každé situace pomáhat druhým, ať už šlo o kolegy či o jeho přežité žáky, člověka, který snad nikdy nepoznal zlobu a závist vůči druhým, byt sám neměl život nikterak jednoduchý a zažil nejedno příkoří, člověka s vyhraněnými názory, přitom však vysoce tolerantního a snažícího se vždy chápat a respektovat mínění jiných, zmocňuje se mne zvláštní ostych. Mám pocit, že snad ani není možné věrně přiblížit obraz profesora Ludvíkovského těm, kteří ho již nepoznali, a na druhé straně, že je snad zbytečné připomínat Ludvíkovského dílo a osobnost těm, kteří se s ním setkali osobně či prostřednictvím jeho prací. Profesor Ludvíkovský patřil totiž mezi ty vzácné osobnosti, na něž nelze zapomenout, i když nejsou neustále připomínány velkými slovy, mezi osobnosti, které — jak si někdy povzdychneme, chybí-li nám laskavá opora a rada učitele, jenž nikdy nepodlehł nervóznímu spěchu současnosti — se snad již ani nerodí.

4. června 1985 by se byl profesor Ludvíkovský dožil 90 let. Smrt tomu však zabránila, zemřel v Brně dne 23. 10. 1984. Jaroslav Ludvíkovský pocházel ze Střelských Hořtic u Horažďovic v jižních Čechách, obecnou školu a gymnázium vystudoval v Písku, do kterého se tak rád po celý svůj život vracel alespoň na prázdniny a dovolenou. V roce 1914 začal studovat v Praze na Karlově univerzitě klasickou filologii, koncem roku 1919 složit státní zkoušky a v červenci roku 1920 dosáhl doktorátu filozofie. Působil nejdříve jako gymnaziální profesor v Praze a kratší dobu také v Bratislavě, v zimních měsících v roce 1925—1926 byl na studijním pobytu v Římě a po pěti semestrech soukromé docentury v Praze byl jmenován od 1. září 1928 mimořádným a od 1. července 1934 řádným profesorem klasické filologie na Komenského univerzitě v Bratislavě. V letech 1937—1938 se stal děkanem bratislavské filozofické fakulty, protože ho však jeho demokratické přesvědčení vedlo k zásadnímu odporu vůči fašismu, byl napadán luďáckým vedením fakultního spolku a v roce 1939 patřil mezi první profesory, kteří byli suspendováni a nesměli dále přednášet. Odchází tehdy do Brna, kde začal působit na filozofické fakultě od 15. dubna 1939. Zde pak setrval v hodnosti vysokoškolského profesora s pedagogickou působností až do roku 1966; jako vedoucí vědecký pracovník katedry starověké kultury pracoval na brněnské filozofické fakultě do roku 1973. Přitom v letech 1945—1952 dočasně znovu působil na bratislavské univerzitě, kam pravidelně dojížděl z Brna suplovat.

Vědecké pole působnosti Jaroslava Ludvíkovského bylo neobyčejně rozsáhlé a

rozmanitost směrů, jimiž se měl v budoucnu ubírat, naznačil již v dvacátých letech. Tak v roce 1920 publikoval svou státní a doktorskou práci, v níž se pokusil o rozbor a rekonstrukci papyrových zlomků Euripidovy tragédie *Hypsipylé* a ve stejném roce vydává český překlad spisu J. A. Komenského *Unum necessarium*. Již jako mladému vědci mu byla blízká antická filozofie, a tak v roce 1922 píše práci o Anaxagorovi, v r. 1929 vychází jeho skvělý překlad etických zlomků Epikúrových (k Epikúrovi se pak vrátí ještě i později), v r. 1924 překlad Lúkiánova spisku „Proti člověku nevzdělanému, jenž si kupuje mnoho knih“, v r. 1929 překlad Platónovy *Obrany Sókratovy*, jenž se rovněž dočkal dalších vydání, a později Ludvíkovského zaujal i Epiktétos. Mnoho času věnoval Ludvíkovský především studiu Cicerona, jehož charakter se snažil vystihnout v příspěvku Ciceronův politický ideál a Pompeius (1922). Cicerona přibližuje českému čtenáři i v překladech; vydává řeči proti Katilinovi (1927), vybrané spisy rétorické a filozofické (1927), záslužný je Ludvíkovského překlad Ciceronova spisu *O povinnostech* z r. 1940, doprovázený výkladem Ciceronova pojetí mravnosti.

Mezi Ludvíkovského práce, jimiž proslul v mezinárodním měřítku, patří bezspornu jeho habilitační spis, publikovaný v roce 1925 pod názvem „Řecký román dobrodružný“. Tímto dílem se Jaroslav Ludvíkovský zařadil mezi přední světové odborníky zabývající se problematikou zrodu řeckého románu, a jak je to patrné i z mnohých nedávno vyšlých monografií, Ludvíkovského úvahy o tomto antickém literárním druhu zůstávají předmětem zájmu odborníků až do současné doby.

Tak jako se Ludvíkovský neuzavíral mezi čtyřmi stěnami úzkého soukromí, tak také neodděloval studium antiky od současnosti, nýbrž se snažil osvětlit, v čem tkví přínos antiky pro současnou společnost. Antickými tradicemi u nás se Ludvíkovský začal zabývat v roce 1923 v studii *Antické myšlenky v Tyršově sokolském a národním programu*, v roce 1924 píše článek *Čechy a evropská tradice*, v roce 1932 *Tyršův řecký sen*. Cenný je jeho spis *Dobrovského klasická humanita*, vydaný v Bratislavě v roce 1933. Z dalších uvedme alespoň *Český klasicismus obrozenský a tradice národního humanismu* (1940).

S příchodem do Brna, kde se antickou literaturou zabýval prof. Stiebitz, soustředil Ludvíkovský svůj široký vědecký zájem především na středověk a na českou latinskou literaturu humanistickou a barokní. Ještě v Bratislavě vydává svou práci o Jiřím Třanovském, v čtyřicátých letech ho poutá bádání komeniologické, jemuž zůstal nadále věren, a mezi komeniologové celého světa je znám nejen jako autor samostatných studií, ale i jako aktivní člen redakční rady *Díla J. A. Komenského* při ČSAV.

Ludvíkovský, známý jako mírný a shovívavý partner při osobním přátelském styku, dovedl ve svých vědeckých polemikách vystupovat jako britký kritik a věcný oponent. Připomeňme jeho kritiky zabývající se literaturou doby Karla IV. a především Kristiánovou legendou (zvláště proslulé jsou Ludvíkovského polemiky s F. M. Bartošem, Z. Fialou, bollandisty a s O. Králíkem). Latinské legendy o českých světcích se staly vůbec Ludvíkovského doménou. Již v roce 1942 přeložil pro antologii *Na úsvitu křesťanství šest václavských, ludmilských a cyrilometodějských legend*, přičemž legendou, která ho nejvíce přitahovala, byla právě zmíněná legenda Kristiánova, jíž věnoval od roku 1942 celou řadu studií. Svou teorii, že Kristiánova legenda vznikla již v 10. století, dokládá rozbohem rytmických klausulí v této legendě v článku *Rytmické klausule Kristiánovy legendy a otázka jejího datování* (1951). Ve svých bádáních o kristiánovské problematice Ludvíkovský pokračuje a vyvrcholením jeho činnosti v tomto směru je Ludvíkovského záslužné vydání *Kristiána* z roku 1976.

Tento náš stručný přehled Ludvíkovského vědecké aktivity nechce být ovšem zdaleka vyčerpávajícím. Nehovořili jsme zde např. o Ludvíkovského edici *Kroniky kláštera zdárského* z roku 1964, o jeho velkém podílu na vydání *několikasvazkových písemných pramenů k dějinám Velké Moravy (Magna Moraviae fontes historici)*, o jeho zásluhách při vydání významného spisu *Antika a česká kultura*, o řadě dalších překladů, předmluv, recenzí, o jeho vydatné pomoci při vydávání slovníků, encyklopedií, o jeho práci v nejrůznějších redakčních radách, o dlouholetém předsednictví brněnské pobočky *Jednoty klasických filologů* atd. atd. Jak neobyčejně pracovitým badatelem byl Jaroslav Ludvíkovský, o tom nejlépe svědčí bibliografie jeho díla, pořizená J. Nechutovou ve SPFFBU E 10, 1965, str. 9–20, kde je uveden soupis děl Jaroslava Ludvíkovského od roku 1920 do roku 1965, a ve

spisu *Classica atque Mediaevalia* Jaroslava Ludvíkovského octogenario oblata, vydaném ve Spisech UJEP v roce 1975, kde na str. 13—15 bibliografické údaje pokračují až do roku 1974. Pod každým rokem se tu setkáváme s bohatstvím bibliografických informací a rok, v němž by profesor Ludvíkovský vůbec nepublikoval, je zde jen vzácnou výjimkou.

Profesor Jaroslav Ludvíkovský vchoval v Čechách i na Slovensku za svého dlouholetého pedagogického působení mnoho klasických filologů. Nikdy se nestal úzkoprsým vědcem a představa přísného latináře a řečtináře, jenž je oddán jen svému bádání a pro běžné starosti studentů nemá pochopení, se rozhodně nedala nikdy vztahovat na tohoto všemi tolik milovaného učitele, který naopak vedle své bohaté tvůrčí činnosti projevoval vždy nepředstíraný zájem o pracovní plány i životní osudy svých žáků.

Dagmar Bartoňková

ŽIVOTNÉ JUBILEUM UNIV. PROF. PHDr. VOJTECHA BUDINSKÉHO- -KRIČKU, DrSc.

V roku 1983 oslávil nestor slovenskej archeológie svoju osemdesiatku (nar. 24. 7. 1903 v Ružomberku). Skromný medailónik, ktorý prinášame jubilantovi, nie je myslený hodnotiť jeho životné dielo, ani nechce zachovať bežný úzus zdvorilostného aktu, chce však úprimne k jesenným rokom života popriať mu to najkrajšie — pevné a dobré zdravie. Srdečná úprimnosť prejavená na znak úcty za nadmieru usilovnú a obetavú prácu, ktorú nám doposiaľ odovzdal, za jeho povahové a charakterové vlastnosti, ktoré v našej archeologickej obci stali sa symbolom skĺbenia človeka a vedca v jednej osobe, ktorý vždy a všade zachoval v sebe to aequilibrium mentis — rovnováhu ducha. Vo svojom živote, ktorý nebol vždy priamočiary, oddal sa všetkým a pre všetko; slovami Lao-tseho možno povedať, že „obetavo všetko a tým sa stal najbohatším“. Z nahromaždeného „bohatstva“ žijeme a budeme ešte dlho žiť všetci. Skúmal skoro v každom kúte Slovenska, a za pôsobenia v pražskom archeologickom ústave (v r. 1933—1939) viedol niekoľko terénnych výskumov (Malá Bělá, Tišice, Třebošice, Prachovské skály, Vrbčany, Davle, Tábor). Výsledky svojej práce publikoval jednak v samostatných monografických prácach a v rôznych odborných časopisoch a periodikách (kompletná personálna bibliografia je publikovaná v Študijných zvestiach AŮ SAV 20, Nitra 1983, venovaných jubilantovi). Počet titulov dnes presahuje 250 publikovaných jednotiek, nehovoriac o samostatných, s maximálnou precíznosťou spracovaných nálezových správach, ktorých je už niekoľko tisíc. Hlavným predmetom jeho historického záujmu boli a sú počiatky našich národných dejín. Tzv. hradištné obdobie, ako sám jubilant z veľkej úcty k svojmu bývalému učiteľovi prof. J. Eisnerovi si obľúbil a termín ako taký výstižný nerád zatračuje — stalo sa doménou jeho vedeckej práce, zvlášť za posledných 30 rokov svojho pobytu na východnom Slovensku, ktorému sa dušou a prácou oddal. Treba však konštatovať, že jeho práce sú nepochybne vrcholom slovenskej archeologickej tvorby nielen z obsahovej, ale i z metodologickej stránky. Vedecká činnosť, ktorou sa významne zapojil na formovaní kultúrneho povedomia svojho národa, je len jednou stránkou jeho životnej činnosti. Nemožno nijako nevyzdvihnúť aj jeho organizátorskú a pedagogickú činnosť, a to nielen z čias, keď pôsobil na univerzite v Bratislave (v r. 1939—1951), ale v záslužnej práci vo funkcii školiteľa mladých adeptov archeologickej vedy, člena mnohých poradných zborov, komisií, redakčných rád a oponenta pri získavaní vedeckých hodností. Ochota pomôcť každému mu získala povest vynikajúceho školiteľa a spravodlivého posudzovateľa. Za to mu patrí tiež naša úprimná vďaka. S jeho menom je zviazaný (de iure) i vznik prvého vedeckovýskumného pracoviska na Slovensku — Štátneho archeologického a konzervátorského ústavu so sídlom v Martine (vznikol Výnosom MŠANO č. 1562 dňa 1. 3. 1939), ktorého sa stal riaditeľom (v roku 1942 bol premenovaný na Štátny archeologický ústav).

Krátky medailónik ani zďaleka nevystihuje jeho životnú dráhu. Predsa však už